գրապետը չուտ նկատած չը լինէր այդ. արդեօք այս դէպքի մէջ ում պարտականութեան բացակայութիւնն է։

Ուսումնարանի բացման օրից հոգաբարձուները վճռել են (դուք չը կարծէք թէ արենական խնդիրը) ցեխ օրուայ համար ուսումնարանի դըռանը ցեխակալներ չինել տալու, որպէս զի ուսումնարանը մաքուր մնալու համար աշակերտները ներս մտնելուս ոտերը մաքրեն։ Ուստի դա մինչև 80 թուի վերջը դեռ ևս հարց էր. 81 թւին յիշեալ գործիքները չինել տուին. սակայն իր տեղը յարմարացնելու համար, դա ևս տակաւին հարց է մնացած. թող ընթերցողը երեւակայի թէ ինչ կը լինի ցեխ օրերը ուսումնարանի դրութիւնը։ Արդեօք երբ պետք է սթափւին մեր հոգաբարձուքը իրենց վնասաբեր անշարժութիւնից.

Ամսոյս 10-ին Բօզի գիւղում մի մարդ անձնասպանութիւն է գործում։ Ինչպէս պատմում են, նա վեր է առնում մի պարան, գնում է իրենց գարմանոցը և այնտեղ կախվում։ Սպանվածի հարսը բաղդի բերմամբ գնում է գարմանոցը, յանկարծ տեսնելով կախվածին և չիմանալով նրա ով լինելը, շտապում է տանը ծանուցումն անելու. տանեցիք գալիս են և տեսնում, որ սպանվածը իրենց տան անդամներիցն է. ականջներից ձգելով. գլխին ջուր ածելով շատ են աշխատում կենդանացնել, բայց իզուր. ոչինչով չեն կարողանում օգնել։

***

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Մայիսի 27

Տեղիս հայոց երկսեռ ուսումնարանների հոգաբարձուների ընտրութեան վեց տարին լրացել է։ Հարկաւոր է սրանց փոխել և նորերն ընտրել, բայց սրա վրա ոչոք մտածող չը կայ, մինչդեռ կաթողիկոսի կոնդակի զօրութեամբ հոգաբարձուների ընտրութիւնը պէտք է երեք տարին մի անգամ լինի։ Դարձնում ենք սրա վրա թեմական վերատեսչի և տեղիս հայ հասարակութեան ուշադրութիւնը։ Երբ որ նոր հոգաբարձուներ կընտրվեն, այն ժամանակ մի քանի խօսք կը նուիրենք հին հոգաբարձուներին։

Այստեղ յաճախ անձրևներ են գալիս։ Արտերը մեծ առատութիւն են խոստանում, բայց թանգութիւնը դեռ ևս շարունակվում է։ Ալիւրի պուդը ծախվում է 1 ր. 50 կ.—2 ր., մսի ֆունտը 10 կ., պանրի ֆ. 20 կ., իւղի ֆ. 60 կ. և այլն։ Այս երկարատև թանգութիւնը տեղացիների անհոգութիւնիցն է։

Վաղուց է Սղնախը քաղաքագլխի կարօտութիւն ունի, բայց սրա վրա ուշադրութիւն դարձնող չը կայ։ Տարից տարի քաղաքիս պարտքը աւելանում է, բայց ժողովուրդը այդ չէ զգում։ Սղնախը շատ մեծ պակասութիւններ ունի, բայց կարծես թէ սղնախեցիները այդ չեն տեսնում։ Խորհուրդ ենք տալիս տեղացիներին, որ մտածեն քաղաքագլխի համար, որով մեծ լաւութիւն արած կը լինեն իրանց քաղաքին։

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Մայիսի 21-ին

Այսօր առա կատարվեց Բագուի «Մարդասիրական ընկերութեան» 17-րդ տարեդարձը ընկ. դահլիճում։ Քաղաքիս հայոց եկեղեցում վերջացնելով պատարագը, աւագ քահանայ Բուդաղեանը հրաւիրեց եկեղեցում ներկայ գտնվող ամբողջ ժողովուրդը այցելել ընկ. դահլիճը, որտեղ կատարել միասին այդ օրվայ պատճառով հանգուցեալ կայսր Աղէքսանդր II-ի համար հոգեհանգիստ, իսկ յետոյ այժմեան կայսր Աէլքսանդր Աղէքսանդրովիչի համար մաղթանք։ Ընկերութեան դահլիճը բաւական գեղեցիկ կերպով զարդարված էր։ Իսկոյն աշակերտները և աշակերտուհիները երգեցին մի տխուր երգ, որից յետոյ օրիորդ Վարձելեանը (վարժուհի քաղաքիս երկսեռ դպրոցի), կարդաց մէկ գեղեցիկ ճառ Թագաւոր կայսր Աէլքսանդր II-ի սպանման առիթով, որ շատ տխուր տպաւորութիւն ունեցաւ ներկայ գտնվող բոլոր հանդիսականների վրա։ Սրանից յետոյ բժիշկ Արամեանց կարդաց մի ճառ դէպի «Մարդասիրական ընկերութեան» տարեդարձը, որից յետոյ ասվեցան ոտանաւորներ, իսկ աշակերտները և աշակերտուհիք միասին երգելով մեծ ուրախութիւն պատճառեցին հանդիսականներին։

Վերջացնելով մեր խօսքը՝ խնդրում ենք օրիորդ Վարձելեանին մեր խորին շնորհակալութիւնն ընդունել, որ նա առաջին անգամ ցոյց տուաւ մեզ իր թանգագին աշխատութիւնը։ Թէպէտ նրա խօսքերը շատերին տխրութիւն պատճառեցին, այնու ամենայնիւ նրա ճարտասանութիւնը և համակրելի ձայնը չափազանց ազդեցութիւն ունեցաւ մեր վրա։

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Երևան, մայիսի 23-ին

«Մշակի» 90 № Երևանից հաղորդում են ձեր ընթերցողներին, որպէս թէ մի 70,000 արժէք ունեցող տուն վաճառվել է 30,000-ի, որի աճուրդից 1,000 րուբլ է ստացել Գ. եպիսկոպոս և եա քաշվելով տունը թողել մի թուրքի, որի պատճառով ես ստացել է ս. Մանկունուց շընորհակալութիւն և մի մատանի.—Շնորհակալութեան և մատանիի մասին ոչինչ յայտնի չէ ինձ, իսկ միւս հանգամանքների մասին, բարոյապէս պարտաւորված եմ համարում ինձ հետեւեալն ասելու։

Աճուրդից երկու օր առաջ տաթեացի Գրիգոր եպիսկոպոսը Վ. Կաթողիկոսի հրամանաւ մի ժողով կազմեց խորհրդակցելու թէ ինչ կարժէ յիշեալ տունն առանձին՝ և ինչքան՝ իրան կից մի կտոր գետնով։ Ժողովը եղաւ Երևանում, պ. Վարդան Եղիազարեանի տանը, սրա նախագահութեան ներքոյ—ժողովը կազմված էր 7 հոգուց, որոց մէկն էլ ես էի։

Ժողովը վճռեց որ աճուրդի ժամանակ առանձին տան համար եպիսկոպոսը գնայ մինչև 30,000 րուբլի. իսկ եթէ տանը կից հողն էլ հետը լինի՝ մինչև 35,000-ը բարձրացնէ։ Տունն առանձին դրվեցաւ աճուրդի, և եպիսկոպոսը ժողովի գնահատութիւնից 700 րուբլի էլ աւելի էր վճարել. այնու ամենայնիւ տունը մնացել էր աւելի տվող մի թուրքի վրա 31,700 րուբլով, եթէ չեմ սխալվում։ Ահա գործի էութիւնը, որի ճշմարտութիւնը բոլորովին պաշտպանել է ձեր պատահական Թղթակիցը, գուցէ տան տիրոջ թելադրածին հաւատ ընծայելով։

Մի և նոյն № մէջ «Աբի Հայաթ» ասված առուի մասին հաղորդած լուրն էլ է անհիմն. բայց ցաւում եմ որ այժմ ժամանակս չէ ներում իրողութիւնը գրելու։

Ս. Բէգ-Նազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Մոսկվա, 27 մայիսի

Խնդրեմ մեր այս քանի մի տողերին տեղ տալ ձեր պատուական «Մշակ» լրագրում, որոնք, կարծեմ, հետաքրքրական կը լինեն հայ հասարակութեան համար։ Մեր խօսքը Ս. Շահազիզեանի «Հրապարակախօս ձայն» գրքի տպաւորութեան վրա է, որ այս բոլէիս տիրապետել է փոքրաթիւ Մոսկվայի հայերի սրտին։ Այստեղի ընթերցող հայերը այնպէս յափշտակված են վերև յիշած գրքից, որ ասես թէ մի անասելի ուրախութիւն են գտել։ Հոգեպայծառ ժպիտը շըրթունքին, նրանք միմեանցից հարցնում են. «Հը. կարդացիր «Հ ր ա պ ա ր ա կ ա խ օ ս ձ ա յ ն ը», և այնուհետև ամբողջ տողեր ու երեսներ սերտելով, շտապում են գտնել պ. Շահազիզեանին, որ նրա ձեռը մտերմաբար սեղմեն, նրան աջողութիւն ցանկան։ Կան և այնպիսի մարդիկ, որոնք առաջ հայերէն չը կարդալով, այժմ ուրախութեամբ կարդում են նոյն հետաքրքրական գիրքը։ Այս, մեր կարծիքով, մի մխիթարական երևոյթ է։ Եւ յիրաւի մի գիրք, այնքան վսեմ և անկաշառ գրչով գրած, այլապէս ևս կարող չէր ներգործել։ Դրդելով ազգի մէջ նոյն իսկ ազգի բարերախտութեան և թշուառութեան խընդիրները. պարզ և համակրելի լեզուով հաղորդելով իր հայրենակիցներին թէ ինչ է նշանակում բուն հասարակութիւն ասած բանը, այլ և այդ բոլորը հաստատելով մեր հին ու նոր և եւրոպական մտաւոր շարժման օրինակներով,—պատուելի հեղինակը մի կողմից դնում է իր ամենազնիւ լուման ազգային լուսաւորութեան գանձանակի մէջ, միւս կողմից վկայում է իր բարեխիղճ և խորին ուսումնասիրութիւնը մեր գրականութեան։

Չենք կամենում թագցնել որ և մի քանի անձինք կան մեր մէջ, որոնց համար Նալբանդեանցը կամ Նազարեանց ասել է «հաստագլուխ բաղդասարներ»։ Բայց պ. Շահազիզեանը այնքան երկայնամիտ է, որ կարող է հանգիստ մընալ, որովհետև նա ինքը գրքի առաջին երեսներում ասել է. «բայց այստեղ, իմ գործառնութեան սկզբին ես պիտի խոստովանեմ, որ ժամանակակից մարդերիս դժուար է անպղտոր տեսութեամբ կշռել իրողութիւնները, որովհետև, շատերը մեզանից յափշտակված են իրանց սեփական պատկերով ու մեծութենով, հետևաբար և մտածում են փոխել առասպելական Նարկիզ ծաղիկ. և, եթէ այդ սրանց անկարելի է, աշխատում են որ և ուրիշները չը փոխվեն կամ փոխվեն փուշ։ Գիտեմ, և այսօր կան մեր աշխարհում հայեր, որ մահ են գալի դիւցազնական Վարդանի սաղաւարտով կամ առաքինի մարգերի դէմքով, բայց ժամանակը ցոյց կը տայ որ դրանք կրկէսի խեղկատակներից աւելի չեն և որոնում են ծիծաղաշէր ամբոխի ծափահարութիւնը»։

Այս բոլէիս ստացանք «Մշակ» լրագրի 89 համարը, որի մէջ դուք, որպէս անկեղծ հրապարակախօս, յայտնում էք ձեր կարծիքը պ. Շահազիզեանի գրքի մասին։ Մեր տպաւորութիւնը այնքան քաղցր է և բաւականացուցիչ, որ միայն կարող ենք պատուել և սիրել ձեզ։

Կարդացողներից մին

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Դօկտոր Ա. Արծրունի հաղորդում է մեզ Բեռլինից հետևեալը։ «Շուտով այստեղից ուղևորվելու է Կովկաս նշանաւոր աւստրիական նկարիչ պ. Ձիչի, որ արդէն ամբողջ Ռուսաստանին յայտնի է իր գեղեցիկ նկարներով, որոնցով պատկերազարդ դարձրեց ռուս բանաստեղծ Լերմոնտովի գեղեցիկ գրուածները։ Ձիչիի հետ ճանապարհորդելու է դէպի Կովկաս, ինչպէս ինձ պատմեցին, մի երիտասարդ ռուս աղջիկ, նրա աշակերտուհի, որին աւստրիական նկարիչը իր աշակերտներից ամենանշանաւորն է համարում»։

—

«Голосъ» հաղորդում է՝ որ այս օրերս դարձեալ կալանաւորվեցան Ս. Պետերբուրգում մի քանի անձինք, որոնք ծառայում են նաւատորմի մէջ։

—

Վիէննայի «Presse» լրագրին Ռոստով (Դօնի վրա) քաղաքից հաղորդում են որ այդ քաղաքի մէջ ցրված են եղել սօցիալիստական պրօկլամացիաներ, որոնց մէջ յեղափոխականները հրաւիրում են ռուս բանւորներին այսուհետև հանգիստ թողնել հրէաներին և սկսել ջարդել հարուստ ռուսներին։

—

Յունիսի 1-ին, երկուշաբթի օր կատարեալ մրրիկ էր Թիֆլիսում։ Ժամը 1-ին կէսօրից յետոյ վեր կացաւ քամին և գնալով սաստկացաւ մինչև ժամի 4-ը, թողով լցնելով ամբողջ քաղաքը։ Այնուհետև կարկտախառն անձրև եկաւ։ Քամու ժամանակ կոտրվեցան տների մի քանի պատուհաններ, մագազինների մի քանի դռներ, այգիներում ծառերի առհագին ճիւղեր։

—

Երևանից, օր. Փ. Տէր-Խաչատրեան հաղորդում է մեզ որ ունի թարգմանած հայերէն լեզուով «Пестрая книжка» վերնագրով գրքոյկը, գործ Փ. Հօֆմանի և շուտով դիտաւորութիւն ունի տպագրել այդ իր թարգմանութիւնը։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը։ «Պ. Կարապետ Բէլախեանցի և պ. Օրբէլ Օրբէլեանցի մասնաւոր ուսումնարանում կատարվող հակամանկավարժական մանրամասնութեանց դէմ երբ վերջերումս «Մշակ» լրագրում մի քանի անախորժ լուրեր ու յօդուածներ տպվեցան, յիշեալ ուսումնարանատէր պարոնները այդ լուրերը իրանց ուսուցիչ Աէլքսանդր Արարատեանցին վերաբերելով, հրաժարվեցին նրան վճարել ամսական վարձը իր աշխատութեան համար։ Այն ժամանակ պարոնը գանգատվեց հաշտարար դատաւորին, որ գործը քննելուց յետոյ, վճռեց 83 րուբլ առնել ուսումնարանի տէրերից և տալ Արարատեանցին։ Պարոնը հաշտարար դատարանում բացատրեց թէ ինչպէս այդ դպրոցը մի առևտրական բաց կրպակ է, թէ ինչպէս խաբում են վարժապետներին և յետոյ ամսական շատ շատ 10 րուբլ են տալիս և այլն։ Ո՞րքան յետ է մնացած Թիֆլիս, որ Օրբէլեանի պէս մարդը, որ ոչ մի տեղ կրթութիւն չէ ստացած և Բէլախեանցի կօշիկները սրբելով է կրթվել ու լուսաւորվել (նա Բէլախեանցի ծառայ է եղել) ազգային խմբագրութիւնների և դպրոցական վերատեսուչների քթի տակին համ վարժապետ է, համ ուսումնարանատէր և հարիւրից աւելի երեխաներ փչանում են նրա ձեռքի տակ։»

—

Մինչև այժմ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը մեզ ոչինչ չէ պատասխանում այն լուրի մասին, որ այդ դպրոցի գանձարանում կորել է 3,000 րուբլ։ Այդ լուրը մենք չենք հընարել, նրա մասին խօսում էր ամբողջ քաղաքը, նախ քան մենք գրէինք. մեր պարտաւորութիւնն էր յարուցանել խնդիրը, նրան բացատրել տալու և հասարակական կարծիքը հանգստացնելու համար։ Դա մամուլի պարտաւորութիւնն է։ Եթէ պ. պ. հոգաբարձուները մեզ ոչինչ չեն պատասխանի այդ շաբաթվայ ընթացքում, մենք ստիպված կը լինենք հրատարակել այդ լուրը մայրաքաղաքի ռուս լրագիրներում և կը յիշենք թէ ովքեր են դպրոցի հոգաբարձուները։ Թող խմանան պարոնները, որ նրանց չէ սազում էջմիածնի պէս լուռ մնալ, երբ հասարակութիւնը նրանցից հաշիւ է պահանջում։ Մենք միշտ միջոց ունենալով գրել մայրաքաղաքի ռուս լրագիրներում, մինչև այժմ խնայում էինք Էջմիածինը իր փողի հաշիւներով, բայց մի որ և է Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձուներին խնայելու չենք։

—

«Кавказскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք հետևեալը պ. Թոխմախեանի դասախօսութեան մասին։ «Չը նայելով դասախօսութեան առարկայի հետաքրքրութեանը, քիչ ժողովուրդ հաւաքվեցաւ. այն ինչ, կարելի է ասել, որ այդ դասախօսութիւնը արժէր որ ուշադրութեամբ լսէին այն բոլոր հայերը, որոնց մէջ մնացել է սիրոյ և համակրութեան կայծ անգամ դէպի իրանց բազմաչարչար հայրենի երկիրը։ Դասախօսի ամբիոնի վրա բարձրացաւ մի համեստ, բայց խելօք, ուշադիր, գիտող, Վանի քաղաքի բնակիչ մի բարեխիղճ երիտասարդ, լուսաւորված կեանքի փորձերով։ Դասախօսութեան բովանդակութիւնը կազմում էր գլխաւորապէս Վանի նահանգի ազգաբնակութեան տնտեսական և ստատիստիկական դրութիւնը, բայց մանաւանդ հայերի, և ապա հայ հասարակ ժողովրդի բարոյական և ինքնաճանաչական մակերևոյթի ընդհանուր տեսութիւնը։ Այդ դասախօսութիւնը բովանդակութեամբ շատ հարուստ էր։ Թոյլ չենք տալիս մեզ կարճ յօդուածում թւել այն բոլոր խնդիրները, որոնց վրա ուշադրութիւն էր դարձնում դասախօսը,—խնդիրներ, որոնք շատ նորաձև էին, խոշոր, թէպէտ և սեղմված, բայց որոնց գեղեցիկ կերպով պարզեց դասախօսը, շնորհիւ իր բազմակողմանի, անմիջական և մօտիկ ծանօթութեան դասախօսութեան առարկայի հետ։ Մենք, այնու ամենայնիւ, պէտք է կանգնենք նրա ամենագլխաւոր կէտերի վրա։ Պ. Թոխմախեանը իր ձեռք բերած ստատիստիկական ճիշդ թւանշանների հիման վրա պարզեց, որ Վանի նահանգի ազգաբնակութիւնների մէջ տիրապետող տարրը հայերն են, որոնք պատմական յեղափոխութիւններով և հնագիտական յիշատակարաններով այդ հարուստ երկրի միակ ապատարան են կազմում։ Առևտուրը և արհեստները, բոլոր ձեռնակերտ և երկրագործական արդիւնաբերութիւնը բացառապէս հայերի ձեռքումն են, և այս պատճառով, նրանցից կախումն ունեն տեղային ազգաբնակութեան բոլոր մնացած տարրերը։ Դասախօսը ցոյց տուեց հասարակութեանը Վանի նահանգի հայերի ձեռագործ գանազանակերպ բրդեայ կտորների բաւական հարուստ հաւաքածու, որոնք նշանաւոր էին իրանց գեղեցկութեամբ և օրինակելի լաւ յատկութեամբ, և որոնք Կ. Պօլսում մրցում են եւրոպական գործարանների արդիւնահանութեան հետ։ Դասախօսի խօսքերով, միակ սիւնը, որի վրա հիմնված է հայ ժողովրդի գոյութիւնը,—ոչ եկեղեցին է, ոչ հայ ինտէլիգենցիան, բայց հայ գիւղացին է. նրա կռչտացած ձեռքերը, որոնցից մենք երեսներս շուռ ենք տալիս, բայց որոնք համբերութեամբ տարան ճակատագրի ամենամեծ փոփոխութիւնները, պատմական և տնտեսական աեբող յեղափոխութիւնները,—և որոնք դեռ ևս շարունակում են պաշտպանել ազգային հայութեան ինքնաճանաչութիւնը։ Փիրգերը, պ.

Թոխմախեանի կարծիքով, պատմականապէս մօտիկ կապված են հայերի հետ, որոնց նրանք աւելի են համակրում, քան թէ թիւրքերին։ Կան փաստեր, որոնց հիման վրա կարելի է ճշմարտութեան շատ մօտիկ մէկ ենթադրութիւն կազմել քիւրդերի ծագումի մասին հայերից։ Հայերի ժողովրդական և կրօնական բազմաթիւ ծէսերը քիւրդերի մէջն էլ են գտնվում, նրանց տիպը հայերին շատ նման է,—այս բոլորը հաստատում են այդ ենթադրութիւնը։ Դասախօսը մատնացոյց արաւ և այնպիսի հանգամանքների վրա, որոնք ապացուցանում են, որ շատ հեշտ է հայերին ազգային և քաղաքական մօտիկ կապ հաստատել թէ քիւրդերի և թէ ասօրիների հետ, մանաւանդ լեռնային ցեղի գլխաւոր՝ Մարշիմօնի հետ, որը հերոսութեան և ազատ կեանքի ծարաւի զօրութեամբ կազմել է և պահպանում է անկախ դրութիւն։ Հայոց ուսումնարանները մեծ յառաջադիմութեամբ կարող էին ծառայել Վանի նահանգի և Փոքր-Ասիայի համարեա բոլոր ազգաբնակութեանը, և հայկական ազդեցութիւնը կարելի է տիրապետող չինել և քաղաքական կապող օղակ դարձնել զանազանացեղ ազգութիւնները մէկ ամբողջի մէջ միացնելու, քաղաքական կանոնաւոր կազմակերպութեան համար Փոքր-Ասիայում։ Հայ ազգաբնակութեան անհաւատալի աւերումից յետոյ, որի պատճառն էր վերջին պատերազմը, Վանի սարսափելի հրդեհից յետոյ, կատաղի սովից յետոյ հայ ժողովուրդը, կարծես, կախարդական գաւազանի զօրութեամբ, նորից ոտքի կանգնեց, կրկին գործում է հայ երկրագործի արօրը, և հայերի տնտեսական դրութիւնը կրկին իր սովորական ընթացքն է ստանում։ Վերջին թէ պատմական և թէ տնտեսական անցքերը ապացուցեցին, որ բոլոր Փոքր-Ասիան միայն հայերից կարող է միջոց ստանալ ապրելու։ Սովելոց հայկական յանձնաժողովը, որ կազմված էր Վանում ամենքից պաշտած Խրիմեան հայրիկի առաջնորդութեան տակ, շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցեց։ Նա, առանց զանազանելու դաւանութիւնները և ազգութիւնները, բոլոր սովածներին հաց էր բաժանում, խնամում էր բոլոր թշուառներին, լինէր նա հայ, թիւրք, քիւրդ, ասօրի և այլն։ Այդ ուղղութեամբ հայերը մեծ հեղինակութիւն ստացան Փոքր-Ասիայի բոլոր ազգաբնակութեան մէջ, և այդ բանի շնորհիւ, Խրիմեան հայրիկի ազդեցութիւնը այս երկրի բոլոր ժողովուրդների վրա ահագին է։ Կանգնենք սրա վրա, ցանկանալով, որ այս հարուստ և հետաքրքիր դասախօսութիւնը կրկնվի նրանց համար, որոնք առիթ չունեցան լսել նրան։ Դասախօսութեանը ներկայ եղող հասարակութիւնը ոգևորված կերպով ծափահարեց պ. Թոխմախեանին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Լրագիրները հաղորդում են, որ ֆրանսիական սենատը թշնամաբար է վերաբերվում պատգամաւորների ժողովից ընդունված ընտրողական ձևի օրինագծին։ Սենատի նախագահ—Լէօն Սէ չէ խնայում իր բոլոր ազդեցութիւնը, որ այդ օրինագիծը հաստատվի սենատի մէջ, բայց նրա աշխատանքները դեռ չեն աջողվել։ Վաթինգտօն արդէն ներկայացրեց այն մասնաժողովի զեկուցումը, որ պէտք է քննէր պատգամաւորների ժողովի հաստատած ընտրողական օրինագիծը։ Զեկուցման մէջ ասված է, որ շատ վատ կը լինի, եթէ սենատի և պատգամաւորների ժողովի մէջ անբաւականութիւն յարուցվի և որ սենատը իր կողմից առիթ չի տայ այդպիսի անբաւականութեանը։ Այնուհետև զեկուցման մէջ ասված է, որ ցուցակներով ընտրութեան շնորհիւ կարող է երևան գալ մէկը, որ կը կամենայ իշխանութիւնը իր ձեռքը գցել և այն ժամանակ ոչ պատգամաւորների ժողովը և ոչ սենատը կը կարողանան նրան ընդդիմանալ, որովհետև նա ընտրված կը լինի ընդհանուր ձայնատւութեամբ։ Զեկուցման քննութիւնը յետաձգված է։

Գամբետտա վերադարձել է Փարիզ իր ճանապարհորդութիւնից և անդադար բանակցում է Լէօն Սէի հետ, որպէս զի կարելի լինի պատգամաւորների ժողովի և սենատի մէջ համաձայնութիւնը կայացնել։

Բացի այդ Գամբետտա բանակցում է առաջին մինիստր Ժիւլ Ֆերրիի հետ, որպէս զի դրդէ նրան ազդել սենատի վրա ընտրողական նոր օրէնքը ընդունելու համար։ Պատգամաւորների ժողովի մէջ եղած վիճաբանութիւնների ժամանակ մինիստրները պէտք է չէզոք մնային, որովհետև այն ժամանակ նրանց մէջ այդ հարցի մասին ոչինչ համաձայնութիւն չը կար։ Իսկ այժմ քանի որ պատգամաւորների ժողովը արդէն յայտնել է իր ցանկութիւնը, Գամբետտայի կարծիքով, մինիստրները պարտաւոր են պաշտպանել ժողովի վճիռը։ Դեռ յայտնի չէ, թէ մինիստր Ժիւլ Ֆերրի այդ կարծիքին ինչպէս է վերաբերվում։

Նորերում հասաւ Փարիզ Տունիսի բէյի նախկին մինիստր Մուստաֆա-փաշա, որպէս զի յայտնէ հանրապետութեան նախագահին յարգանքի և հաւատարմութեան զգացմունքները, որ ունէ իր թագաւորը դէպի Ֆրանսիան։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը յայտնել է, թէ Տունիսի բէյի դրութիւնը կախված կը լինի այն ապահովութիւնից, որ բէյը կը ներկայացնի դաշնադրութիւնը ճշգութեամբ կատարելու մասին։

Բէջի մէջ սպանված „Telegraph“ լրագրի թղթակիցը, որ մի ժամանակ կոմունիստ էր, մեծ պատւով թաղվեցաւ Տունիսի մէջ։ Նրան սպանող արաբը անյապաղ մահուան պատժի ենթարկվեցաւ։

ԱՆԳԼԻԱ

Իրլանդիայի դրութիւնը բաւական մեծ դժուարութիւններ է պատճառում անգլիական կառավարութեանը։ Իրլանդացիների բացարձակ ընդդիմադրութիւնը կալուածատէր լորդերին, որոնք ստացել են այդ հողերը իբրև ընծայ և զանազան արտօնութիւններ ունեն, դժուար թէ վերջանայ Գլադստօնի մշակած մասնաւոր վերանորոգութիւնների օգնութեամբ։ Ժառանգական ֆերմերները պահանջում են, որ ճանաչվեն նրանց ժառանգական կալուածական իրաւունքները և հրաժարվում են վճարել կալուածական հարկը, մինչև մի օրէնք չընդունվի, որի համեմատ հողերը նրանց մշակող ֆերմերի սեփականութիւն դառնան յայտնի ժամանակամիջոցի ընթացքում։ Կալուածական միութիւնը սպառնում է հալածել այն ֆերմերներին, որոնք կամաւորապէս կը կատարեն իրանց պարտականութիւնները կալուածատէրերի վերաբերութեամբ։ Անհրաժեշտ է ի նկատի առնել, որ շատ ֆերմերների իրական յարաբերութիւնները դէպի նրանց մշակած հողերը նոյնքան հին և անվիճելի են, որքան կալուածատէր լորդերի աւատական իրաւունքները։ Այժմ հարցը նրանում չէ, որ մի համաձայնութիւն կայացնվի կալուածատէրերի և ֆերմերների մէջ, այլ որ լորդերի կալուածական իրաւունքները յայտնի պայմաններով բոլորովին յանձնվին տեղական ազգաբնակութեանը։ Որովհետև ֆերմերները մեծ մասամբ հրաժարվում են վճարել կալուածական տուրքերը, կալուածատէրերը ստիպված են լինում դատաստանական միջոցների գործադրութեանը դիմել և դա չափազանց գրգռեցնում է ժողովրդին։ Կալուածատէրերը օգուտ են քաղում իրանց իրաւունքից՝ խլել հողը այն ֆերմերից, որ չէ վճարում կալուածական տուրքերը, բայց այդ իրաւունքի դէմ բողոքում է Իրլանդիայի ամբողջ ազգաբնակութիւնը ու այդ բողոքները և ընդդիմադրութիւնը ուղղված են լինում նոյնպէս և իշխանութեան դէմ, որ զինուորական միջոցներով ձգտում է պաշտպանել օրէնքի ոյժը։ Կառավարութիւնը չէ համարձակվում ոյժ չը գործադրել, որպէս զի երկրի մէջ անիշխանութիւն չը տիրէ, իսկ գործադրած արտաքոյ կարգի և խիստ միջոցները նպաստում են Իրլանդիայի և Անգլիայի փոխադարձ ատելութեան զարգացմանը։ Վաղ թէ ուշ իրլանդական կալուածատէրերի և երկրագործների յարաբերութիւնները պէտք է վերջնականապէս որոշվեն և աւելի լաւ է, որ այդ գործին իրանք ձեռնարկեն, քան թէ իրլանդացիները նրան իրագործեն յեղափոխութեան օգնութեամբ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Վերջին տարիների ընթացքում իշխան Բիսմարկ, գերմանիայի ներքին հարցերով զբաղված, հանգիստ էր թողել եւրոպական դիպլօմատիային և արտաքին գործերի վերաբերութեամբ հետևում էր չէզոք, պահպանողական քաղաքականութեանը։ Իսկ այդ անգործունէութիւնը ամբողջ Եւրոպային առհասարակ և մանաւանդ գերմանիային աւելի մեծ օգուտ է տալիս, քան թէ միջազգային ամենաեռանդոտ հոգսերը։

Գերմանական խաղաղասիրութեան ազդեցութեան շնորհիւ, որի պատճառը երկրի ներքին ծանր դրութիւնն է, փոքրանում և թուլանում է միւս պետութիւնների երկիւղը, հաստատվում է ընդհանուր զինաւորված խաղաղութիւնը, Ֆրանսիան սկսում է մոռանալ 10 տարի առաջ իրան հասցրած վէրքերը և այլն։

Իշխան Բիսմարկի արտաքին չէզոք քաղաքականութիւնը, որ սահմանափակվում է եւրոպական զանազան պետութիւններին փոքր ծառայութիւններ մատուցանելով, աւելի նպաստում է եւրոպական ընդհանուր խաղաղութեանը, քան թէ քաղաքական ամենախորամանկ դաշնակցութիւնները։ Մի քանի տարի առաջ անկարելի էր հաւատալ, որ Ֆրանսիական մինիստրը կարող է գրագրութիւն ունենալ գերմանական մի լրագրի հետ և յայտնել իր կարծիքը Գերմանիայի գովելի խաղաղասիրութեան մասին։ Իսկ այժմ Բարթելեմի Սենտ-Իլեր գրեց այդպիսի մի նամակ „Deutsche Rundschau“ լրագրին և թէպէտ Ֆրանսիական մամուլի մի մասը բողոքեց այդ նամակի դէմ, կարծիք յայտնելով, թէ, չը նայելով գերմանիայի խաղաղասիրութեան մեծ նշանակութեանը, լաւ չէ, որ Ֆրանսիական մինիստրը բացարձակ այդպիսի նամակ գրէ, բայց ինչպէս Ֆրանսիացիների վրէժխնդրութիւնը Սեդանի համար հետզհետէ անցնում է և երևակայական է դառնում։ Ֆրանսիական հասարակական կարծիքի այդպիսի փոփոխութեան պատճառը գերմանիայի խաղաղասիրութիւնն է ընդհանրապէս և մանաւանդ Տունիսի վերաբերութեամբ։

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

Ունգարական ազգային ժողովը բացվեցաւ գահական ճառով, որտեղ կառավարութիւնը յայտնում է իր բաւականութիւնը այն առիթով, որ նա ժողովից ազգասիրաբար պաշտպանվեցաւ։ Այդպիսի պաշտպանութեան օգնութեամբ արտաքոյ կարգի ծախսերը և չը հաւուցված պարտքերը կարելի է լրացնել առանց դիմելու այնպիսի միջոցների, որոնք վնասակար են պետական կրեդիտի համար։ Այնուհետև գահական ճառի մէջ բերված են այն օրէնսդրական միջոցները, որոնք պէտք է ընդունվին երկրի բարօրութեանը նպաստելու համար։ Երկաթուղու միացնելը արևելքի հետ արդէն որոշված է, իսկ պետական պարտքը բաւական թեթևացրած է առանց վնասելու պարտատէրերի շահերին։ Վերջապէս յարաբերութիւնները օտար պետութիւնների հետ խոստանում են խաղաղութեան երկարատևութիւնը, որովհետև պետութիւնները բոլոր վիճելի հարցերը վճռում են խաղաղ ճանապարհով և իրանց մէջ համաձայնութիւն կայացնելով։

ԻՏԱԼԻԱ

Իտալական նոր մինիստրութեան անդամները արդէն երդվեցին թագաւորին։ Արտաքին գործերի մինիստր Մանչինի յայտնեց մի շրջաբերականով Իտալիայի ներկայացուցիչներին օտար պետութիւնների մօտ, որ նա ընդունել է արտաքին գործերի մինիստրութիւնը։ Ընդդիմադրական կուսակցութեան լրագիրները այնպէս են յարձակվում նոր մինիստրութեան վրա, որից երևում է, թէ իտալական պարլամենտի նիստերը չափազանց աղմկալի կը լինեն։ Մանաւանդ անբաւական են, որ գեներալ Ֆերրերօ պատերազմական մինիստր նշանակվեցաւ Միլոնի տեղ, որ չափազանց շատ դրամ էր պահանջում պատերազմական ծախսերի համար։

Համբարձման օրը պապը ընդունեց գերմանացի մի քանի ուխտաւորներին, որոնց ասաց, թէ կաթօլիկ եկեղեցու դրութիւնը գերմանիայի մէջ չափազանց ծանր է և ենթարկված է իր թշնամի իշխանութեանը։ Ակնարկելով գերմանական կառավարութեան և Վատիկանի մէջ եղած բանակցութիւնների վրա, պապը ասաց, թէ նա յայտնել է այդ բանակցութիւնների ժամանակ, որ կառավարիչների իշխանութիւնը անկախ պէտք է լինի միայն աշխարհային գործերի մէջ, իսկ ինչ կը վերաբերի հոգու ազատութեանը, եկեղեցին պէտք է ունենայ կատարեալ և անսահման իշխանութիւն։ Ընդհանուր հարցերի վերաբերութեամբ քաղաքական և հոգևոր իշխանութիւնների մէջ համաձայնութիւն կայացնելու համար անհրաժեշտ է նրանց բարեկամութիւնը։“

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Русскій Курьеръ» լրագրին հեռագրում են, որ Բօլգարիայի մի քանի քաղաքներում կը յայտնվի պաշարման դրութիւնը, նոյն իսկ Սօֆիա մայրաքաղաքում։ Ռուսչուկում զօրքեր են հաւաքվում։

—Վիէննայից հեռագրում են որ Զագրեբի (Ագրամի) ակադէմիայի ուսանողները մի ուղերձ ուղարկեցին Կարաւելովին, որի մէջ նրանք խորհուրդ են տալիս բօլգարներին պաշտպանել ազատութիւնը, զոհելով իրանց կեանքն անգամ։

—Ֆրանց-Յօսէփ կայսրը մի արտակարգ հանդիսաւոր ընդունելութիւն արաւ իշխան Միլանին այս վերջինի Վիէննա գալու ժամանակ։

—Փարիզից «Հավասի ընկերութիւնը» հեռագրում է որ Տունիսի արշաւանքի զօրքի մի մասը շուտով վերադառնում է Ֆրանսիա։

— «Indep. Belge» լրագիրը հաղորդում է որ կալանաւորված Միդհատ-փաշայի քարտուղարին աջողվեցաւ փախչել Կ. Պօլսից Զմիւռնիա և այնտեղից Ֆրանսիա։ Ասում են փախչողը իր հետ տանում է նշանաւոր դոկումենտներ։

— «Presse» լրագիրը կարծում է որ Սօֆիայի մէջ իշխանական պալատի կառուցման ընդմիջելը կապ ունի Բօլգարիայում պատրաստվող խռովութիւնների հետ։ Երկիւղ ունեն որ Բօլգարիայում կը ծագի ապստամբութիւն, որ սպառնում է իշխանի գահին։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ